

ALIDA GROENEVELD
STEPHAN DE JONG &
RENÉ VAN DER RIJST
(RED.)

Doorns Evangelie

Marcus opnieuw

uitgeverij

© 2014 Uitgeverij Kok – Utrecht
www.kok.nl

Omslagontwerp: Garage BNO

ISBN 978 90 435 2277 9
ISBN e-book 978 90 435 2278 6
NUR 700

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden
verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevens-
bestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze,
hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen,
of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toe-
stemming van de uitgever.

Het evangelie volgens Marcus

– *Inleiding*

De oudste geschriften uit het Nieuwe Testament zijn de brieven van Paulus. Die zijn geschreven tussen 50 en 56 na Christus. Het is opvallend dat voor Paulus het publieke optreden van Jezus niet zo belangrijk lijkt te zijn. Voor Paulus draait alles hierom dat Jezus heeft geleden voor onze zonden, is gestorven en is opgestaan.

Dat Jezus mensen heeft genezen, gelijkenissen heeft verteld en het koninkrijk van God heeft verkondigd – Paulus noemt het niet eens. Voor Paulus is Jezus Gods belofte aan ons van een eeuwig leven na dit leven.

In die vroegste dagen van het christendom circuleerden er naast deze brieven van Paulus ook al verhalen over Jezus en verzamelingen van uitspraken van Jezus, mondeling en schriftelijk. Uit deze bronnen hebben de ons bekende evangelisten geput, maar ook de schrijvers van latere evangeliën zoals die van Tomas, Filippus en Maria Magdalena. In deze boeken stond een veel aardere Jezus centraal: een Jezus die als een wijsheidsleraar en ethisch voorbeeld de mensen begeleidt in dit leven.

Wellicht is het in antwoord op deze twee uitersten dat er vlak na het jaar 70 iemand zich voor het eerst zet aan een nieuw project. Hij ijkt er in het eerste vers van zijn boek de naam 'evangelie' voor: goed nieuws. 'Evangelie' was de term die werd gebruikt voor een overwinningsbericht.

Dat zegt Marcus ook direct in het tweede vers van zijn boek: dit evangelie is net als de boodschap van de vreugdebode waarover de profeet Jesaja sprak. Je moet maar durven: vlak na de verwoesting door de Romeinen van Jeruzalem en de tempel, is voor Marcus de kern van zijn verhaal dat in Jezus Gods koninkrijk nabij is gekomen.

Wie die schrijver was? We weten eigenlijk niets van hem. In de traditie heeft hij de naam 'Marcus' gekregen. Hij zou tolk van de apostel Petrus zijn geweest, hoewel hij ook wel eens is vereenzelvigd met 'Johannes Marcus', de reisgenoot van Paulus en Barnabas die in Handelingen wordt genoemd. Men vermoedt dat hij in Rome heeft gewerkt, hoewel ook dat niet zeker is.

De evangelisten Matteüs en Lucas zullen een tiental jaren later dankbaar gebruikmaken van het werk van Marcus. Deze drie worden daarom ook wel de 'synoptici', 'mensen met eenzelfde optiek', genoemd, omdat ze veel verhalen met elkaar gemeen hebben. Matteüs

en Lucas vullen Marcus vooral aan – Marcus biedt verreweg de kortste tekst. Het ontbreken van een kerstverhaal aan het begin én het sobere paasevangelie aan het slot zijn opmerkelijk. De vrouwen bij het graf moeten het bij Marcus doen met een leeg graf en een engel die hun zegt dat ze naar Galilea moeten gaan en daar Jezus zullen zien.

Men veronderstelt dat Marcus zijn evangelie als een cirkel heeft geschreven: aan het slot word je weer terugverwezen naar het begin, naar Galilea. Van de opstanding krijgen we geen ander 'bewijs' dan de belofte dat we Jezus zullen ontmoeten in de verhalen over zijn leven. Dat zou Paulus zo nooit hebben gezegd.

Om te beginnen

1

Marcus 1:1-15

I

‘Hoe zal ik beginnen?’ Je hoort Marcus denken. ‘Hoe kan ik mijn arme medechristenen hier in Rome bevoedigen, die in de gevangenis en zelfs voor de leeuwen worden geworpen? Kan ik hun in hun ellende een goed bericht brengen, evangelie?’

Begin van het goede gerucht over Jezus Messias, zoon van God.

Ook aan dit begin gaat een verhaal vooraf, het verhaal van het volk Israël dat vol verlangen uitkeek naar de komst van Gods koninkrijk en de messiaanse koning. Voordat het zover is, had de profeet Jesaja gezegd, zal er iemand zijn die door de woestijn heen een weg zal banen voor de Messias.

Die wegbereider heette Johannes. ‘Als je in Gods koninkrijk wilt komen, moet je breken met je oude leven,’ zei hij. ‘Je moet, zoals het volk Israël achter Jozua aanging, door je eigen woestijn heen trekken en door de diepte heen het beloofde land ingaan.’ Zo doopte hij de mensen in de Jordaan.

Op een dag meldde zich een nieuwe Jozua, Jezus, bij hem. Op het moment dat Jezus kopje onder ging, scheurde de hemel open. Er was een duif en er klonk een stem uit de hemel: 'Jij bent mijn geliefde zoon, in jou vind ik vreugde.'

Daarna ging Jezus zijn eigen woestijn in, veertig dagen lang, als een test. Honger, dorst en wilde dieren confronteerden hem met zichzelf en met zijn roeping.

Jezus bij de leeuwen, Johannes even later de gevangenis in, maar dat kon het goede nieuws van Gods koninkrijk niet stoppen.

II

In het apocriefe evangelie van Filippus staat dat Jezus zou hebben gezegd: 'Als een parel in de modder wordt gegooid, wordt hij dan minder waard?' De komst van de zoon van God op aarde is als een parel die in de modder wordt gegooid. Deze mens, Jezus, wordt bij Marcus prijsgegeven aan water en woestijn, aan wilde dieren en andere beproevingen. En toch is dit goed nieuws, want juist in de modder van dit aardse bestaan toont het mensenkind zijn waardevastheid. Alles van waarde...

De film *Life of Pi* – en het boek waarop deze is gebaseerd – is in zekere zin één groot spiegelverhaal bij dit begin van het evangelie volgens Marcus. Pi groeit op in India in de dierentuin die zijn ouders bezitten – een duidelijke verwijzing naar het paradijs. Pi's vader is uitgesproken atheïstisch, maar zelf ontmoet Pi naar eigen zeggen op een dag Christus.

In het wat sprookjesachtige verhaal lijdt hij als een soort omgekeerde Noach schipbreuk met de dieren van zijn ouders, gaat kopje onder, maar overleeft de schipbreuk in een reddingsboot samen met een meeliftende tijger die hem danig op de proef stelt. Een doopverhaal van een jongen die in de beproeving ontdekt wie hij zelf is: een geliefd kind in wie God vreugde vindt. Een parel.

Goed nieuws, dat een mens misschien pas ten diepste verstaat op de momenten dat hij of zij zelf oog in oog staat met tijgers, leeuwen en beren op de weg. En dit is nog maar het begin van het goede nieuws.

2

Jezus kiest vier volgelingen

Marcus 1:16 - 20

I

De gevangenneming van Johannes is voor Jezus het signaal terug te keren naar Galilea, een streek in het noorden van Israël. Volgens Marcus komt Jezus uit het dorp Nazaret en is hij vaak bij het meer van Galilea te vinden. In die omgeving begint zijn verkondiging dat het koninkrijk van God nabij is. Jezus verbindt daaraan de oproep om tot inkeer te komen en geloof te hechten aan dit goede nieuws.

Het is niet ongebruikelijk dat een charismatische figuur volgelingen krijgt. Selina O'Grady vertelt in *En de mens schiep God* over een zekere Hanina ben Dosa, een Galileese prediker en wonderdoener. Grote groepen boeren en vissers lopen hem na. Het opvallende van Jezus is dat hij heel bewust een groep vertrouwelingen kiest. Van deze twaalf leerlingen verwacht hij meer dan het gewone. Vier van hen gaan de binnenkring vormen, zij worden als eersten geroepen.

Dat begint als Jezus bij het meer van Galilea twee vissers aanspreekt. Het gaat om de broers Simon en Andreas, die daar hun netten uitwerpen. Jezus daagt

hen uit hem te volgen en belooft van hen 'vissers van mensen' te maken. Wat dit betekent is niet meteen duidelijk, maar ontvouwt zich verderop in het evangelie. Jezus blijkt geen rattenvanger van Hamelen, maar wil mensen die kopje ondergaan in deze wereld opvissen en houvast bieden. Simon en Andreas sluiten zich bij hem aan, en even later doen de broers Jakobus en Johannes hetzelfde. De mensen met wie ze in hun boot aan het werk zijn, laten ze achter zich.

II

Het lijkt erop dat deze vissers zomaar achter Jezus aangaan. Toch is de kans groot dat ze hem al langer kennen. Het evangelie van Johannes vertelt dat Simon en Andreas eerder, net als Jezus, volgelingen van Johannes de Doper waren. In werkelijkheid is hun roeping dus minder abrupt dan het lijkt. Marcus wil echter benadrukken dat navolging van Jezus een radicale keuze kan zijn. Dat gold zeker voor toen: vaak liet iemand die daarvoor koos veel, zo niet alles achter zich. Dat kan de vraag oproepen: is geloven iets dat we erbij doen, of mag het ook wat kosten?

Het radicale van deze tekst heeft ook iets lastigs. Deze vissers laten niet alleen hun werk maar ook hun gezin en familie achter. Simon blijkt een schoonmoeder te hebben, en is dus getrouwd. Over de – niet

al te enthousiaste? – reactie van zijn vrouw of kinderen horen we niets. Waar zo'n verhaal in handen valt van een manipulatieve sekte, kunnen er grote ongelukken gebeuren. Al te volgzame mensen zeggen zomaar hun baan op, breken met hun familie en raken later diep in de problemen.

Dit fragment herinnert aan een anekdote. Op een stadsmuur staan de woorden 'Jezus redt' gekalkt. Door een evangelisch bevlogen mens? De volgende dag staat er echter: 'Jezus redt het niet.' Aangevuld door een cynische kerkverlater? Weer een dag later staat er opeens: 'Jezus redt het niet alleen.' Iemand die beseft dat Jezus volgelingen nodig heeft!